

בענין גניזת הפתקים של הכותל המערבי
אריה ליבוביץ

- I. The source of the custom.
 - A. ספר פדה את אברהם פלאגי מערכת ב' אות טו (הו"ד בציץ אליעזר) - effective form of tefilah because of Medrash that לעולם לא זזה שכינה מכותל המערבי.
 - B. ציץ אליעזר ח"י סימן ה' ס"ק ו' - even though it is a halachic issue, people still do it.
 - C. Traced back to אור החיים הקדוש - 18th century.
- II. The problem - שו"ת שערי ציון סימן ד' - thousands of little pieces of paper. They are put in geniza but many end up getting thrown out - may they be burned? may they be thrown out?
- III. Status of written prayers.
 - A. Gedolim had different customs regarding what to do with kvitelach given to them - some burned them (Munkatcher, Lubavitcher); some kept them (Chazon Ish).
 - B. Big difference between papers given to gedolim (request for prayers) and papers put in the wall (actual prayers).
 - C. כתיבה כדיבור by several mitzvos
 1. proofs that written word has kedusha
 - a. שו"ע או"ח סימן מז סעיף ג' see ברכת התורה
 - b. שו"ת רע"א סימן כט - ל' - sefira with writing
 - c. רמ"א או"ח צדו - if you can't daven just think the davening.
 2. rejection of proofs:
 - a. קיום מצוה שבדיבור is whether it relates as a כתיבה כדיבור, but over here the issue is the kedusha of the paper - nothing to do with כתיבה כדיבור.
 - b. ספירת העומר seems to be the exception anyway, you aren't yotzei megilah or shema from writing. Birchas Hatorah is made because the mitzvah isn't dibur, it is תלמוד כתיבה which obviously is being done with כתיבה.
 - c. תשובת הרב אשר וייס שליט"א - In fact the phrase כתיב כדיבור is nowhere in gemara or rishonim, and is only mentioned in achronim in connection to sefiras ha'omer (where we don't even pasken that way)
 - D. Two types of Kotel notes:
 1. Containing pesukim and/or שמות הקדושים.
 - a. שבת קטו - implies that written tefilos (שמונה עשרה) are holy
 - b. שו"ת אגרו"מ או"ח ד:לט - old siddurim need geniza
 - c. פתחי תשובה יו"ד רעו:כו - don't make menoros of klaf with pesukim etc.
 2. Containing personal prayers.
 - a. תשב"ץ ח"א סימן ב' - proves from gemara shabbos that even these cannot be discarded.
 - i. rejection - maybe different when it was written to be used for tefilah, whereas these notes aren't ever meant to be read. Perhaps more similar to pesukim on a talis, though they may also be meant to be read by people to associate with the talis.
 - IV. Applying the Halacha.
 - A. Psak of Rabbi Rabinowitz: שו"ת שערי ציון סימן ד'
 1. The notes often contain pesukim or shaimos.
 2. It is disrespectful to the people who pour their hearts out, not to treat it with respect

3. People should still be discouraged from writing shaimos or pesukim on the papers because they often end up on the floor
- B. Rav Shternbuch's teshuva.
1. even terumos and ma'asros that don't have kedusha are discarded.
 2. no point to the minhag
 3. don't have to pay attention to precedent - it was just a מידת חסידות
- C. Rav Asher Weiss' teshuva.
1. Issur is only for tefilos with nusach of אנשי כנה"ג
 - a. proof - certainly permissible to pray for help while in bathroom and can think about God also, though Chochmas Shlomo isn't sure of this and שו"ת להורות נתן א"א thinks it is forbidden (Rav Nebhenzal disagrees with Rav Weiss).
 - b. Tashbetz's proof is from written עשרה שמונה and other berachos (see Rashi on gemara)
 - c. נוסח הברכה - שו"ת אגרו"מ יו"ד ח"ב סימן קלה - assumes bentching is sheimos because any is torah
 2. according to שו"ת משיב דבר ח"ב סימן פ' we can certainly be lenient even if pesukim are written on the notes
 3. no gedolim ever put notes in the kotel
 4. if minhag has always been to put in geniza we should continue to observe the minhag unless it is too much trouble.

1 - שו"ת ציץ אליעזר חלק י סימן ה

כן ראיתי עוד כעת מה שנגע לכתוב בקצרה בנוגע לזה"ז בספר ילקוט הגרשוני או"ח סי' תקס"א. ובדבריו שם אין דבר חדש ממה שלא נגעתי בדברי כיעו"ש [אגב. מחבר יקר זה כותב בסיפור מסעו לאה"ק על ביקורו ע"י הכותל המערבי כדברים האלה: ביום רביעי בחמש בבקר, לאחר שהקדמנו לטבול את בשרנו במקוה, הלכנו אל הכותל המערבי, אל השריד היחיד, לדאבוננו, מבית המקדש. למראה הכותל קרענו שוב את בגדינו ובכינו והיללנו כמספד אב על בנו יחידו. כל הבא לכאן יבכה על כרחו, אפילו אם לבו לב - אבן, נסה נא אתה קורא נכבד ולך לכותל ותיווכח בכך, צריך לראות זה בעיני עצמו, שאם לא כן א"א לאדם לקנות לעצמו מושג מכך וכו'. התפללנו את תפילותינו בבכי גדול ובכוונה עצומה, ורשאים אנו לאחל לעצמנו שנתפלל תמיד בכוונה כזו שהתפללנו לפני הכותל המערבי תפלת שחרית של חול. דברים אלה היוצאים מן הלב נכנסים אל הלב, ואמנם כנים ונכונים המה ויעוין לעיל בסי' א' אותיות פ - פג וצ"ג שהבאנו מכמה ספרים קדושים שקדמוהו ושינוי ג"כ כהדברים האלה. אוסיף לציין מה שראיתי עוד בספר פדה את אברהם (פלאג'י) מערכת ב' אות ט"ו שכותב וז"ל: וזה חזיתי ואספרה להיו"א ס' שמות ד"ג ע"ב במאמר דמעולם לא זיה שכינתא מכותל מערבי המעשה רב של הרב מהר"ח בן עטר שנתן לתלמידו כתב צוותא בכותל המערבי ונזדמנו לו מזונותיו עכ"ל. ואולי מכח זה הוא שנשתרבב המנהג בהרבה מבני"י להטמין פתקאות - בקשות בחורי אבני הכותל. וממשיכים להחזיק במנהגם זה אע"פ שכמה מפקפקים לאסור הכנסת ידים בחורים. ויעוין עוד בשו"ת זרע אברהם או"ח סי' ז' שבגזרו חרם לקיים פסקו שם גזר בכח תוה"ק וצירף לזה לגזור גם בכח כותל המערבי אשר מעולם לא זיה שכינה ממנו עיי"ש].

2 - ראש ספר אוה"ח על התורה מהדורת בלום עמ' יז

ר' חיים אליעזר ממונקאטש בהשתטחו על סיון האור החיים בירושלים סיפר באותו מעמד על גדולת קדושת האור החיים הקדוש שאיש אחד ממקורביו שירד מנכסיו ובא לפניו לשפוך שיחו על מר גורלו והעניות השוררת בביתו ונכמרו רחמי האוה"ח עליו וכתב פיתקא בקלף בכתב אשורית ונתן בידו ואמר לו החזק היטב בידך פיתקא זו וגש אל הכותל המערבי ובין חגוי אבני הקודש תשים את הפיתקא ומשם תחזור לביתך והיתה לך לישועה וכן עשה אלא שבדרך הליכתו באה רוח סערה והעיפה את כובעו ונשאר רק עם כיפה לראשו והמשיך בדרכו עד שהרוח העיפה גם את כיפתו וכשהתכופף להרימה גברה הרוח החזקה ואעיפה את הפיתקא מידו במר רוחו חזר אל האור החיים הק' וסיפר לו כל המעשה והאוה"ח ענה לו: מה אעשה לא אסתייעא מילתא. לימים נמצאה פיתקא זו ובה היתה פניה

לשכינה הקדושה כביכול בזה"ל אחותי רעייתי יונתי תמתי אבקשך ברחמיך להשפיע פרנסה טובה לפלוני בן פלוני וכתב וחתם עליה שמו "חיים בן עטר" [לפי מסורת אחת אותו פלוני היה גאון ישראל החיד"א]

R. Hayyim b"r Moshe ibn Attar was born in Sali, West Morocco in 1696. As a child he studied with his father and grandfather, R. Hayyim ibn Attar the Elder, and upon achieving maturity, continued his studies, eventually teaching and involved himself in public affairs, becoming famous for his acumen and piety. In 1732 he published his first book Hefetz haShem (commentaries to some tractates). Afterwards he wandered from city to city in Morocco and Algeria, finally deciding to immigrate to the Land of Israel. On his way, he passed through Leghorn, Italy, where he prepared for publication his Or HaHayyim on the Pentateuch and his Pri Toar on the Yoreh De'ah section of the Shulhan Aruch, (in which he essentially addressed the rulings of R. Hezekiah de Silawa found in the latter's Pri Haddash, which often disagrees with the rulings of the Shulhan Aruch). In 1741 he arrived in the Land of Israel with a number of his disciples, and after brief stays in Acre and Tiberias, he relocated to Jerusalem where he established a yeshiva for the study of Talmud and Kabala. He vigorously struggled against the Karaites living in Jerusalem at that time. He died in 1743, after having lived in Jerusalem for less than a year. His Rishon leZion on a number of tractates and books of the Bible was published after his death. However, his essential fame stems from his sanctity and piety and his book, Or haHayyim, which combines simple commentary, homiletics, and mysticism, and was very popular among the great Hassidic leaders.

3 - שו"ת שערי ציון סימן ד'

ואכן אלפים ורבבות מאחינו בני ישראל מכל החוגים והעדות הבאים אל הכותל המערבי רושמים פתקי בקשה ומניחים אותם בין נדבכי הכותל המערבי לזכרון לטובה לפני ה'. מידי מספר חודשים מצטברת כמות גדולה של פתקאות בקשה וקיים צורך לפנותן כדי להניח מקום לפתקים של בקשות חדשות "וישן מפני חדש תוציא". זאת מלבד הפתקים הנאספים מידי לילה לאחר שנפלו על הריצפה נשאלת השאלה האם פתקי בקשה הללו מותר לשורפם או שמא חובה לגונזם כדין שמות.

יציין שעד היום הנוהג שכל פתקי הבקשות מתפנים מאבני הכותל מידי כחצי שנה ונטמנים בגניזה. כעת עם כניסתנו לתפקידנו נמצאה כמות גדולה של פתקים בפח האשפה וכפי הנראה הדבר נובע מכך שבעת נקיון הרחבה מידי ערב כשאוספרים השומרים את הפתקים שנפלו וצוברים אותם בשקית עד להצטברות גדולה כדי לטומנם נעלמו מספר שקים שמצאו אותם במקומות שאינם ראויים ובכך גם נגרם חילול השם לפיכך יש לדון האם ניתן לשרוף את פתקאות הבקשות במקום לגונזן.

4 - שולחן ערוך אורח חיים הלכות ברכות השחר ושאר ברכות סימן מז סעיף ג

הכותב בדברי תורה, אע"פ שאינו קורא, צריך לברך.

5 - שו"ת רבי עקיבא איגר מהדורה קמא סימן כט

מכבוד דודי הגאון רבי וואלף איגר.

עבידנא יומא טבא לרבנן, היום יום המוגבל לאפריונך בן אחותי חביבי כלבבי, אשר אקוה כי ימלא היום כאשר נועד, חכמי העיר פה כולם מפגרין וחוגגים בהאי יומא, כולם קרואים והולכים כהולך בחליל בעזוז אהבתם אליך, אל המשתה אשר עשיתי להם, כולנו שמחים בשמחתך אוכלים ושותים חמרא וחייא לך בן אחותי, גילת לבבי משושי ושמחתי, ולחברתך אשת בריתך הבתולה המהוללה בכשרון מדותיה וצניעותה מרת גליקה תל', [אב"ה היא אמנו הצדיקת רבת חיל ע"ה אשר במבחר שנותיה לשמים נלקחה ואותנו עזבה לאנחה תנצב"ה] ולאבותיך הברוכים אשרי להם שכך ילדו ושכך גדלו, הלא הם גיסי הרב המובהק מ' משה ואחותי היחידה הצדיקת ומלומדה כגברא מרת גיטל ת' ולחמיך הגביר המופלא ומפורסם מ' איצק מרגליות נ', אשרי לו שזכה להכניסך לביתו ולהסתפח בך, ואנחנו נותנים תודה ומהללים לד' כי הפיל חבלך בנעימים לקחת לך אשה מעלי כזאת, וממשפחה מיוחסת ובת נדיב

וצדיק, ואוה למושב לך עיר מלאה חכמים וסופרים ק"ק ליסא, כי מלתא אלבישיהו יקרא הם יכירו וידעו ערכך. שמח בחור וטוב בחלקך הטובה אשר נתן לך ד', ואנכי וכל חבורא קדישא הדין המסובים נושאים לך ברכה ברכת מז"ט, אורך ימים עם יונתך תמתך, יבנה מכם דור ישרים ויהיה צאצאך כמותך אמן כה יעשה אלקים, מקוה אנכי באין ספק כי יבואוני דבריך בקרב כי ידעת כמה כמה נפשי לשעשע את דבריך הטהורים. ועתה בני צור לבבי בל אחדול מכתוב לך במה דעסקנו במושב הסעודה, הנה הצעתי לפניהם אשר השבתי זה מקרוב על אשר נשאלתי, במי שכתב בימי הספירה היום כך וכך לעומר אם יצא בזה ידי ספירת עומר, כי יצא מחדש מתחת מכבש הדפוס ספר באר היטב עם אשל אברהם, והובא שם בענין זה בשם שו"ת מצה שמורה דלא יצא והוא מועתק בלא ראייה, והספר אינו מצוי לעיני טעמו וראייתו, והיתה תשובתי בזה"ל. בשו"ת שב יעקב בחלק א"ח (סי' מ"ח) בנידון כתב התקשרות שכתוב הרני מקבל בחומר שבועה, כתב הרב דכל זמן שלא הוציא השבועה מפיו אין לחיבו דלא מקרי שבועה, והביא חבילות ראיות מתשובת הרשד"ם (סימן פ"א) ומתשובת הרא"ם (סימן ע"ב) ומתשובת מבי"ט (ס"ס ט') וכך הוא בשו"ת תה"ד, והובא בסמ"ע (סי' ע"ג) שכ' זו"ל אם כ' שנשבע בפועל לא מצי להתנצל ולומר דלא נשבע, והיינו משום דהודאת בע"ד = בעל דין = כק' עדים דמי, משמע מדבריו דעכ"פ כתיבה גופא לא מהני, ולא הוי שבועה, ועי' עוד שם שהביא ראייה מש"ס דמגילה (דף י"ח) דמשמע להדיא לענין מקרא מגילה, דאם כתבה לא יצא ידי הקריאה ע"ש שהאריך, א"כ ה"ה בנ"ד הוי כמו לענין שבועה דלא מהני כתיבה.

ואין לומר דשאני שבועה דלבטא בשפתים כתיב שצריך להוציא מפיו, דמ"מ שפיר איכא לדמויי נדון דידן להא דמגילה, ועוד צ"ל בפשיטות לענין ספירת עומר דכתיב ביה וספרתם, אף דאין הכרע במשמעות הכתוב שצריך להוציא בשפתיו, כמו ספירת זבה ונדה דכתיב ביה נמי וספרה ולא מצינו בשום פוסק שצריך להוציא בשפתים, מ"מ נראה מצד תקנת חכמים דלא יצא ידי ספירת עומר אם לא שהוציא בשפתיו, וראיה לזה ממ"ש הב"י (בסל' תל"ב בא"ח) טעם הדבר שתקנו חכמים לברך על בדיקת חמץ שהוא דדבריהם ולא תקנו טפי לברך על הביטול שהוא דאורייתא, משום דביטול הוא בלב ואין מברכים על דברים שבלב עיי"ש, וכיון שכך, גבי ספירת עומר דתקנו חז"ל לברך על ספירת עומר ממילא נשמע דצריך להוציא בשפתיו מנין הספירה, דאל"כ הוי דברים שבלב ואין ראוי לברך, ואי תקשה לדברינו לא יתכן מ"ש תוס' בפ' המדיר (דף ע"ב) ובמנחות (דף ס"ה ע"ב ד"ה וספרת וכו') להקשות הא דלא מברכים על ספירת נדה וזבה כמו על ס"ע = ספירת עומר = עיי"ש, ולפי"מ שכתבתי לא מקשין מידי דשאני ספירת זבה ונדה שאין מהצורך להוציא משפה ולחוץ ולהכי אין ראוי לברך הנ"ל, י"ל דזהו גופא קושייתם, דהו"ל לחז"ל לתקן שצריך להוציא משפה ולחוץ ולברך כמו בס"ע.

מיהו לפימ"ש הר"ן והובא בט"ז א"ח (סי' תפ"ט) דרבנן גמירי להו דהאי וספרת גבי עומר דצריך לספור המנין משא"כ בשאר ספירות כגון גבי יובל דכתיב וספרת לך, וכן בזבה כתיב וספרה ליתא לקושיית תוס' ושפיר י"ל כמ"ש דמש"ה לא תקנו ברכה גבי זבה משום דגמירי להו הכי גבי ספירת יובל דא"צ לספור המנין, וא"כ הוי דברים שבלב אך א"כ תיקשה לפימ"ש הר"ן דגמירי להו הכי גבי ספירה דיובל דא"צ לספור, ולפי הנראה מדברי תוס' דפ' המדיר שכתב בפשיטות דמברכים על ספירת היובל א"כ תיקשי לפי האמת לפי דברי הר"ן הוי דברים שבלב ואין ראוי לברך עליהם.

איברא המעיין בתוס' מנחות (דף ס"ה ע"ב) יראה שכתבו בזה"ל = בזה הלשון =, ושמה מברך על ספירת היובל וכו', הרי דלא פסיק להו דמברכים על ספירת היובל, וגם לא מצאתי ברמב"ם הל' שמיטה ויובל שהזכיר מזה דמברכים, ואפשר דה"ט דס"ל כמ"ש הר"ן דגמירי להו דבשאר ספירות חוץ מס"ע א"צ להוציא בשפתיו המנין, וא"כ הוי דברים שבלב ואינו ראוי לברך.

הרי ביררנו דאין לחלק ס"ע מדין שבועה וחד דינא אית להו דכתיבה לאו כדיבור דמי, וא"כ בנ"ד בכותב בימי הספירה כך וכך לעומר לא יצא י"ח וצריך לחזור ולספור בברכה.

אמנם העומד לנגדי שו"ת חוות יאיר שהחמיר לענין שבועה בכתב דהוי שבועה ממש, וראייתו מהא דפסקינן בא"ח (סי' מ"ז) הכותב בדברי תורה צריך לברך, ודאי בנ"ד אין ראוי לחזור לספור בברכה בשגם כבר תמהו המגינים מג"א ומגן דוד על הש"ס גופא דאמאי מברכים על הכתיבה כיון דכתיבה הוי רק הרהור, וכבר יישב בשו"ת שב יעקב הנ"ל, ותורף דבריו משום דמ"ע של ת"ת נפקא מקרא דושננתם לבניך ולמדתם את בניכם מש"ה ממעטים הרהור, דבהרהור לא שייך ללמד את בניו, משא"כ בכתיבה עדיף בזה מהרהור, דע"י כתיבה יכול ללמד לאחרים והוא בכלל ושננתם לבניך עיי"ש, ולפי דברי הש"י = השב יעקב = אלו ממילא ליתא לדברי חו"י = חוות יאיר = הנ"ל ללמוד נשבע בכתב מהכותב ד"ת דצריך לברך, ולא דמי כאוכלא לדנא, דד"ת לא תלי כלל כדיבור רק דתלי בענין דאפשר לקיים ושננתם לבניך, וממילא גם כתיבה בכלל, משא"כ לענין שבועה דלבטא בשפתים כתיב. וכמו כן בנ"ד לענין ס"ע לפ"מ שכתבתי שצריך להוציא בשפתיו, י"ל דכתיבה לא הוי כדיבור.

גם הראייה הב' שהביא בשו"ת חו"י דכתיבה כדיבור מדמיעט הקרא גבי עדות מפיהם ולא מפי כתבם, משמע דבעלמא כתיבה כדיבור דמי, כבר דחאו בשו"ת שב יעקב דלאו ראי' היא, דאי לא מיעטיה רחמנא מפיהם, הו"א בעדות מהני מפי כתבם משום דעדות רק גילוי מלתא בעלמא הוא, ומה לנו אם נודע ע"י ההגדה או ע"י הכתיבה, לכך צריך קרא לאורויי דגוה"כ הוא דדוקא מפיהם ולא מפ"כ =מפי כתבם=, משא"כ בשאר מילי לעולם קיימא הסברא דכתיבה לאו כד"ד =כדיבור דמי= עכ"ל בעל שו"ת שב יעקב, וכמו כן כתב הט"ז באו"ח סי' הנ"ל להביא ראיה מעדות, דכתיב מפיהם ולא מפ"כ ללמוד מיניה, דכתיבה לכד"ד עיי"ש.

וכיון שכן בנ"ד אם כ' מנין הספירה צריך לחזור ולספור בברכה, ואף לשיטת ר"ת דס"ל דהא דמיעט הקרא גבי עדות מפיהם ולא מפ"כ היינו רק באלמים שאין ראויין להגיד, אבל בעדים שראויים להגיד מותרים לשלח עדותן בכתב לב"ד, דשפיר מקרי מפיהם מ"מ יש לחלק כנ"ל, דדוקא לענין עדות דגילוי מלתא בעלמא הוא מש"ה מהני, אבל מ"מ בעלמא לא הוי כתיבה כדיבור, והדבר ברור כמ"ש בנ"ד שצריך לחזור ולספור בברכה, והרציני דברים כהווייתן לפני המסובים ובתוכם הקרואים בראש כבוד מר חמי הגאון מ' יצחק יוסף תאומים ומחו' הגאון מ' ישעיה פיק והסכימו.

אך מחו' הגאון מהור"ר ישעיה פיק נ"י, אם שגם הוא הסכים לדעתי בעיקר הדין, הערה הוא היכי דאיהו אחשביה לכתיבה, כגון שכיון לצאת ע"י הכתיבה י"ל דמהני, ול"ד לביטול שהרי ע"י הכתיבה עשה מעשה, ונ"מ למי שא"י לדבר עכ"ד.

ואין נראה בעיני, דלפי דבריו תיקשי מתני' דמס' תרומות חמשה לא יתרומו אלם כו', ואיתא בתוס' מ"מ אמרו אלם לא יתרום מפני שאינו יכול לברך עיי"ש, והובא בתוס' מנחות (דף נ"ה ע"א) ולפי הנ"ל שפיר יכול לברך ע"י הכתיבה ולכוון לצאת בזה, א"ו דלא מהני, והך מתניתין סייעתא לשורש דברינו, דכתיבה לכד"ד =לא כדיבור דמי=.

אולם מ"ש מחו' הגאון נ"י לפקפק בעיקר הדין שכ' הב"י דלא נתקן ברכה על דברים שבלב מההיא דתרומה דכתיב ונחשב, וקיי"ל דנותן עיניו ומחשבה מהני, ואפ"ה מברכים על הפרשתו עכ"ד.

השבתי לו לפמ"ש תוס' חולין (דף ו' ע"ב ד"ה והתיר ר') דנותן עיניו בצד זה ואוכל בצד זה לא שרי אלא בדמאי, ובהא באמת לא מברכים כדאיתא להדיא בשבת (דף כ"ג ע"א) הדמאי מפרישים אותו כשהוא ערום עיי"ש, וגבי טבל דניטל במחשבה כדאיתא במנחות ובבכורות (דף נ"ט) ואפ"ה מברכים נמי לק"מ =לא קשיא מידי=, לא מבעיא לפירש"י בכורות דמחשבה דהתם היינו בדבור דניחא, אלא אפילו לפירוש התוס' דפירש דמחשבה היינו בלא דיבור, מ"מ ניחא דהפרשה מיהא בעי, ולא מהני מה דנותן עיניו בצד זה וכנ"ל, א"כ מעשיו מוכיחים ומש"ה מברך, ובאמת בשעת הפרשה הוא מברך.

ואפשר עוד לומר, כל מה דמצינו בש"ס דתרומה במחשבה היינו מדאורייתא, אבל תקנת חז"ל היה באמת שלא להפריש רק כדיבור ולא במחשבה, ושפיר תקנו ברכה עליה.

אבל אי קשיא הא קשיא לפי"ז אהא דמשני אביי בסוגיא דשבת הנ"ל דה"ט דמפרישין ערום משום דספק דדבריהם לא בעי ברוכי, ולפי"מ שכתבתי הא בלא"ה בדמאי דיכול ליתן עיניו בצד זה ואוכל בצד זה ל"ש לברך עליו כיון דאפשר במחשבה כסברת הב"י הנ"ל ויש לדחות דקושטא דמלתא אמר אביי דיש נ"מ ג"כ בדוכתא אחרינא כדמשני אביי בפ' אף על פי ספק דדבריהם לא בעי חיזוק, הנלענ"ד כתבתי דודו ידידו. הק' בנימין וואלף אינר

6 - שו"ת רבי עקיבא איגר מהדורה קמא סימן ל

לכבוד מר דודי ומסרפי, מיודעי ואלופי, הגאון רבי בנימין וואלף נ"י.

תודות אלף אל אדוני על הדבר אשר עשה לשמוח ביום שמחתי בפומבי והוא אות נאמן על עזו אהבתו, אם כי לא ידעתי על מה, ותשואות חן לכם ולכבוד חותנו הגאון ולהגאון מהור"ר ישעיה פיק ולהרבנים הגדולים על הברכה אשר הובאת לי מהם ע"י כבוד אדוני דודי עם מכתבו, אקוה לד' כי צדיק' כאלו אמרו ויקס ד' את דבריהם, והמברכים יבורכו מאת אלדים חיים בכל טוב באורך ימים וכן אני משיב ברכה בשם מר חמי המופל' הגביר הצדיק נ"י.

ובענין שהעלה אדמ"ו דודי הגאון נ"י בהחקירה באם כתב היום כך וכך לעומר אם יצא ידי הספירה בזה או לא, ותלה הדבר באם כתיבה כדיבור דמי או לא, ובתר דבעי' הדר פשטה דלא יצא, ויסודו מדברי שו"ת שב יעקב (סי' מ"ט) שהעלה באם כ' הריני נשבע לא הוי שבועה דכתיבה לאו כדיבור דמי, והביא ראיות לדבריו, לזה דימה א"ד הגאון נ"י גם נידון זה לזה, אם כי אינו כדאי ששלח לי, ובפרט להשיב בימים אלו אשר עוד יום יום באים פנים חדשות חכמי ונכבדי העיר וקשה להשמיט מעט ליקח מועד עכ"ז לבל השיב ריקם אשיב ויהי מה. הנה עיינתי בשו"ת הנ"ל, ונכונים דבריו לענ"ד לדחות ראיות החו"י שס"ל דכתיבה כד"ד =כדיבור דמי= אבל

בהיפוך הראיות שהביא הוא דכתיבה לכד"ד, לא ראיתי ראייה ברורה בדבריו, זולת מה שהביא מסוגיא דמגילה (דף י"ח) דבעי דוקא קרא ואינו יוצא בכתיבה, ואי משום הא לא אריא לענ"ד להחליט דלאו כד"ד, דהא דמוקמינן במסקנא כגון דמנח מגילה קמיה וקרי בה וכתב וכו' אין ראייה דבעי קריאה, דבפשוטו י"ל אף דכתיבה כד"ד, מ"מ י"ל דשאני התם כיון דבעי שיהא קריאתו דוקא מתוך הכתב ולא בע"פ, א"כ נהי דכתיבה הוי כקריאה מ"מ הא הכתיבה הוי רק כקורא בע"פ, דאף דמתחילה קודם הכתיבה ראה כל פסוק בתוך המגילה והרהר בו מ"מ בשעה שכתב הוי קורא בע"פ, וכאלו ראה פסוק בתוך המגילה והרהר בו ואח"כ קרא הפסוק בע"פ, דפשיטא דלא יצא דהוי קורא בע"פ והכי נמי כן בכתיבה.

ומה שהביא עמו ראייה מתחילת דברי הש"ס בס"ד דקאמר ה"ד אי דקמסדר פסוקא פסוקא וכתב לה וכו' ופירש"י קמסדר פסוקא בע"פ כו' והוכיח מזה דאם איתא דכתיבה כד"ד, למ"ל להש"ס לומר דקמסדר פסוקא פסוקא.

נלענ"ד כיון דקיי"ל דכל הברכות צריך לכתחילה להשמיע לאזניו, משום דילפינן מק"ש דכתיב שמע, השמע לאזניך מה שאתה מוצא מפיו, הרי אף דמוציאו מפיו דבודאי הוי דבור מעליא מ"מ בעי דוקא השמעת אוזן ג"כ, א"כ י"ל דנהי דכתיבה כד"ד מ"מ הוי רק כשפתיו נעות וקולו לא ישמע, ואף דבאמת קיי"ל דבדיעבד גם בלא השמיע לאזניו יצא כדאיתא בש"ע א"ח (סימן ר"ו) מ"מ כיון דלר' יוסי אינו יוצא אפילו דיעבד א"כ נקט הש"ס מלתא דמהני לכ"ע, וא"כ נדחית ראיית השב יעקב.

גם ראייתו מתה"ד (סי' ע"ג) בפשוטו יש לחלק בין כתב שנשבע לכותב הריני נשבע.

וראייתו משו"ת מבי"ט ושו"ת מהרא"ם, אינם בידי לעיין בדבריהם, עכ"פ אף אם יהיבנא ליה, י"ל דוקא בשבועה דלבטא בשפתים כתיב, משא"כ בשאר דברים, והראיה מסוגיא דמגילה אשר על זה בנה יסודו אף לשאר דברים, כבר כתבנו לדחותו בטוב טעם.

הראיה הב' שהביא א"ד נ"י דלא יצא ידי חובתו בספירה בלב מדברי הב"י א"ח דלא שייך לתקן ברכה על דברים שבלב, וכיון דבספירה תקנת חז"ל הי' לברך ממילא נשמע דצריך להוציא בשפתיו, עכ"ד, לא הבנתי כל עיקר, דאף דבלב לא מהני מ"מ הכתיבה הוי כמעשה וכמו דיבור ואפשר דמברך עלה, וכמו בכל הברכות דלא יצא בהרהור ומ"מ יצא בכתיבה אם נדון דכתיבה כד"ד.

הראיה הג' שהביא א"ד הגאון נ"י ממתני' דפ"ק דתרומות חמשה לא יתרומו אלם כו' וקתני בתוספתא הטעם דאלם א"י לברך, ואם איתא דכתיבה כד"ד הא יכול לברך בכתב שיכתוב הברכה. הנה למה שכתבתי דכתיבה דמי למוציא בשפתיו ואינו משמיע לאזניו נדחית ראייה זו, דמש"ה אלם לא יתרום כיון דלכתחילה צריך להשמיע לאזניו הברכה.

עוד היה נ"ל לכאורה לדחות ראייה זו, דהא בלא"ה קשה אם נידון דכתיבה כד"ד, איך מצינו ידנו ורגלינו, סופרי סת"מ שכותבים שם הוי"ה הא אסור לקרותו ככתיבתו בזה"ז, וע"כ צריך לחלק דהיכי דמכוון בהיפוך, דכתיבתו לא יחשב לקריאה לא מקרי קורא השם, וא"כ ממילא לא משכחת דיברך בכתב, כיון דהכתיבה יחשב לו לקריאה הוי כקורא את השם.

ברם זהו טעות דהא מ"מ יכול לכתוב השם כקריאתו בשם ה'.

ומה שפלפל א"ד נ"י דסברת הב"י דאין מברכין על דברי' שבלב, לא יתכן למ"ש הר"ן והובא בט"ז (סי' תפ"ט) הלכתא גמירי דביובל וזבה אין צריך לספור המנין, ואעפ"כ משמע בתוס' דמברכין על ספירת יובל, הרי אף דא"צ לספור המנין והוי דברים שבלב צריך לברך.

מתוך דבריו של ברבי ניכר דמפרש דמ"ש הר"ן דגמירי דביובל א"צ לספור המנין, היינו דמהני בסופר בהרהור, ולדעתי דעת בן אחרותו תלמידו נראה ברור דכוונת הר"ן דביובל גמירי להו דאין הספירה כלל וכלל מצוה וא"צ כלל לספור השנים כסדרן שהוא כך וכך ליובל לא בדיבור ולא בהרהור, אלא דמצות התורה לעשות יובל בשנת החמישים אבל המנין אינו מן המצוה, וא"כ בלא"ה התוס' ע"כ לא ס"ל כהר"ן, וכמו דדייקי תוספות במנחות שכתבו ואפשר דב"ד סופרים ומברכים וכו', היינו דדעתיהו דמצוה להב"ד לספור מנין השנים, וזהו דלא כהר"ן ולא תלי כלל בדברי הב"י.

ומ"ש עוד א"ד מ"ו בשם מחו' הגאון מה' ישעיה פיק נ"י להקשו' על הב"י הנ"ל מדמברכין על הפרשת תרומה אף דניטלה באומד ובמחשבה, וא"ר תירץ לו כיון דלא הקילו ליתן עיניו בצד זה וכו', אלא בדמאי שפיר הוי מעשה, ובדמאי בלא"ה לא מברכי' עכ"ד, לא הועיל כלום למ"ש תוס' פ"ג דב"מ (דף ל"ח) דבע"ש התירו לתרום אף שלא מן המוקף ובמחשבה בעלמא שמחשב שהתרומה שבמקום פלוני יהיה תרומה ע"ז, ואפ"ה מברכין.

ולענ"ד בלא"ה לק"מ כיון דשורש ענין הפרשה הוי מעשה ליתנו לכהן, אף שעתה אינו עושה מעשה מ"מ מחשבתו לקראו בשם תרומה שסופו לבא לידי מעשה מקרי מעשה, משא"כ בביתול בלב דנגמר ונעשה הכל

במחשבה, /מהשמטות/ +ומזה יש להביא ראיה, לשיטת הסוברים דבדמאי תקנו חז"ל דצריך ליתן התרומת מעשר בחנם לכהן דלא כדעת הטור יו"ד (סי' של"א) דמוכרה לכהן ממאי דאמרינן דבדמאי לא מברכין משום דרוב ע"ה מעשרין, ואם נימא כהטור הא בלא"ה ליכא ברכה כיון דהוי דברים שבלב דהא בדמאי נותן עיניו בצד זה ואוכל בצד אחר וגם סופו לא יבוא לידי מעשה נתינה לכהן, ויש לדחות ובגליון הרמב"ם כתבתי שני ראיות נכוחות דצריך ליתן לכהן בחנם. + כנלענ"ד, בן אחותו תלמידו לימים צעיר מדעת נבער. הק' עקיבא במוהר"מ גינו.

7 - שולחן ערוך אורח חיים הלכות תפלה סימן צד

סעיף ו

חולה, מתפלל אפי' שוכב על צידו, והוא שיכול לכון דעתו. (ואם א"א לו להתפלל, מ"מ ירהר כלבו שנאמר: אמרו כללכם על משככם) (תהילים ד, ה), (צ"י צשס א"ח ופסיקתא).

8 - משנה ברורה סימן צד ס"ק כא

(כא) יהרהר בלבו - ואפשר דיוצא בזה בדיעבד וא"צ לחזור ולהתפלל אפילו אם הבריא בזמן תפלה מאחר שאנוס הוא עתה ועיין פר"ח ופמ"ג ועיין לעיל בסימן ס"ב ס"ד במ"ב ובה"ל שם ואם אינו יכול לכון דעתו קורא ק"ש לבדה אם אפשר לו לפי שכונת ק"ש אינה אלא פסוק ראשון ובקל יוכל לכון:

9 - תשובת הרב אשר וייס

ואגב אבאר למע"כ שרבים טעו לחשוב שיש הלכה ידועה "כתיב כדבור" ובאמת לא מצינו לשון זה בשום חז"ל ולא בראשונים ובשו"ע אלא בדברי האחרונים לגבי מצוות ספירת העומר. בשב יעקב יו"ד סימן מט וברכי יוסף או"ח סימן תפט ולהלכה קיי"ל אף לגבי ספה"ע דאין כתיבה כדבור הרי שלא מצינו כלל בפוסקים הראשונים שיש מושג "כתיבה כדבור" אך מ"מ לני"ד אין נפ"מ כמבואר.

10 - תלמוד בבלי מסכת שבת דף קטו עמוד ב

תנו רבנן: הברכות והקמיעין, אף על פי שיש בהן אותיות של שם, ומעניינות הרבה שבתורה - אין מצילין אותן מפני הדליקה, אלא נשרפים במקומן [הן ואזכרותיהן]. מכאן אמרו: כותבי ברכות כשורפי תורה. מעשה באחד שהיה כותב בצידו, באו והודיעו את רבי ישמעאל, והלך רבי ישמעאל לבדוקו. כשהיה עולה בסולם הרגיש בו, נטל טומוס של ברכות ושקען בספל של מים. ובלשון הזה אמר לו רבי ישמעאל: גדול עונש האחרון מן הראשון.

11 - רש"י מסכת שבת דף קטו עמוד ב

הצרכות - מטעם צרכות שטענו חכמים, כגון שמונה עשרה ושאר צרכות. ומעניינות הצרכה - מפרשיות, שהיו כותבין צקמיעין פסוקים ללחש, כגון כל המחלה וכגון לא תירא מפחד לילה. נשרפין במקומן - אם נפלה דליקה בשבת. כשורפי תורה - שהרי לא יילם בשבת. לצודקו - אם אמת היה הדבר. טומוס - קצוות קונטריסים.

12 - שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ד סימן לט

ולענין מעשה הוא ברור אצלי כמו שכתבתי ויש לאסור בחומשים וספרי תנ"ך שבהם נמצאים שמות וכן סידורים מאלו שמדפיסים בשמות ממש, אבל מהספרים שבתורה שבע"פ שהם משניות וגמ' משני התלמודים וכל ספרי רבותינו הראשונים והאחרונים והספרים הנדפסים מחכמי הזמן וכל הירחונים כשנקרעו ולא שייך שילמדו ויעיינו בהם ואף ששייך שילמדו בהם לפעמים אך ברור שלא ילמדו ולא יעיינו בהם כאיזה דפים שלמים נמי מותר. אבל לעשות כן למעשה תדבר בזה עם עוד גדולי פוסקים בא"י וגם מגדולי ראשי ישיבה וגם עם גדולי תורה והוראה מעדה החרדית ומהספרדים. והנני זקנך, אוהבך בל"ג, משה פיינשטיין.

13 - פתחי תשובה יורה דעה סימן רעו

(כו) לכתוב שם - עיין בתשו' נו"ב תניינא חי"ד סימן קפ"א ע"ד שחצבו על ארון הקודש על אבן שהוא בבנין למעלה לפרט אחד אלקי הצבאות וכתב דלכתחילה לא נכון לעשות כן שהוא דרך בזיון לחרוץ אותיות השם למספר ולסימן באיזה שנה נבנה ע"ש. ועיין בש"ת בא"ח סי"א סק"ג שכתב בשם זקינו הגאון בעל תבו"ש שהתרעם על מה שרגילים לעשות מנורות של קלף מצויירים להניח בסידורים וכותבים בהם שוית' ה' כו' בן ד' אותיות ושאר שמות מפני שעל הרוב אין משמרים אותם כראוי וחשתפכנה /ותשתפכנה/ בראש כל חוצות וע"ד שאמרו בר"ה דף י"ח דעל דבטלית אדכרתא מן שטריא עשאוהו י"ט וגם שעל הרוב בא לידי מחיקת השם כאשר עיינו רואות שהם הולכים לאיבוד ולהמחק ובפרט שכותבים עליהם שמות אשר לא כדת ע"ש:

14 - שו"ת תשב"ץ חלק א סימן ב

ואחר שנתפרש זה יש לי לפרש דלאו דוקא כתבי הקדש השלמים אלא אפילו ברכו' וקמיעין והפטור' וספרי אגדות ומגלו' שכותבין לתינוקו' להתלמד בהן כלן אסורין לאבדן ביד דהא מדינא כלהו אסירי למכתב וכדאמר' בפ' הניזקין (שם) האי ספרא דאפטרטא אסור למיקרי ב' בשבתא מדלא ניתן ליכתב. ואיבעיא לן התם מהו לכתוב מגילה לתינוק להתלמד בה ואסיקנא דאסור ואמר' נמי בפ' כל כתבי (קט"ו ע"ב) הברכו' והקמיעו' אע"פ שיש בהם אזכרו' של שם ומעניי הרבה של תורה אין מצילין אותן מן הדליקה אלא מניחין אותן ונשרפין במקומן הם ואזכרותיהם מכאן אמרו כותבי ברכו' כשורפי תורה ואפילו הכי אסיקנא התם דאסור לאבדן ביד כדאמר' בסופה דברייתא מעשה בצידן באחד שיהי' כותב ברכו' באו והגידו את ר' שמעון והלך ר' שמעון לבדקו כשהי' עולה בסול' הרגיש בו ונטל טומוס של ברכו' ושקעי בספל של מים ובלשון הזה אמר לו גדול עונש האחרון יותר מן הראשון. פירוש מפני שאבדו בידים ואית לן למימר דאע"ג דבכתבתן איכא איסורא דאורי' כדמוכח בפ' הניזקין (שם) ובמס' תמורה (שם) ובאיבודן ליכא אלא איסורא דרבנן וכדמוכח לעיל אפילו הכי א"ל גדול עונש האחרון יותר מן הראשון דכלפי מה שהחמירו בכתבי' שהם כשורף תורות נמצא שעונש האחרון שאבדו ביד יותר גדול מן הראשון שלא הי' אלא גרמא אבל האיסורין יותר גדול הוא הראשון מן האחרון והיינו דקאמר גדול העונש האחרון ולא קאמר גדול איסור האחרון כך נ"ל. ומשמע ודאי דלאו משום אזכרו' קאמר הכי שהרי לא הלך לבדקן אלא מפני כתיב' הברכו' בלבד ומנין הי' יודע ר' שמעון שאזכרו' היו כתובים באותן ברכו' שמא היה כותב בלא אזכרו' שלמו' כמו שנהגו לכתוב במקום שם בן ד' אותיו' שלשה יוד"ן /י' / וכן משנין בשאר שמו' לכתבן קטועי האותיו' וכן נמי אותו האיש הכותב ברכו' יודע הי' שאסור למחו' את השם דזיל קרי בי רב הוא אלא שהיה נוהג קולא בכתבי' הברכו' ועוד אי משום אבוד שמו' אמר גדול עונש האחרון אמאי לא שמתיה דודאי בר שמתא הוה אלא ודאי משום ברכו' עצמן שאבדן אמר גדול עונש האחרון מן הראשון לפי ששני העונשין היו ממין אחד דתרויהו אבוד כתבי הקדש או בגרמא או בידים אמר בלשון הזה שאלו היו השני עונשין משני מינין הראשון מפני שהוא כשורף תורות והאחרון שעבר על לאו דמחיק' השם לא הוה שייך האי ליטנא גדול עונש זה מזה דהאי עונש לחוד ומי יודע איזה גדול לפני ה' אטו מאן סליק לעילא ואתא ואמר. אלא מפני ששניהם הן ממין אחד והאחד גרמא והאחד אבוד בידים אתי שפיר האי לישנא. ושמעין מהכא דלאו דוקא ספרים שלמים אלא אפילו ברכו' וקמיעו' אסור לאבדן בידים וה"ה מגילה שכותבין לתינוק להתלמד בה שאע"פ שאסור לכתבה אסור לאבדה בידים וכ"ש האידנא דבציר לבא והותר לכתוב הכל משום עת לעשו' לה' וכדאמרין בפ' הניזקין (שם) דר"י ור"ל הוה מעייני בספרא דאגדתא משום דכיון דלא אפשר עת לעשו' לה' וגו' ואמרין במס' תמורה (י"ד ע"ב) א"ר אבא בריה דר' חייא בר אבא אר"י כותבי הלכו' כשורפי תורה וכל הלמד מהם אין לו קבול שכר דדריש ר' יהודה בר נחמני מתורגמניה דר"ל כתוב אח' אומר כתוב לך את הדברים האלה וכתוב כי על פי הדברים האלה. הא כיצד דברים שבכתב אי אתה רשאי לאמרם ע"פ ודבר' שבע"פ א"א רשאי לאמרן בכתב ואפילו הכי אסיקא התם דכיון דאיכא שר שכתב אי אתה רשאי לאמרם ע"פ ודבר' שבע"פ א"א רשאי לאמרן בכתב ואל תשתכח תורה מישראל. ומהאי טעמא כ' הרי"ף ז"ל בפ' הניזקין כותבין מגלה להתלמד אע"ג דבגמ' אסיקא דאסור. ונראה טעמו ז"ל משום עת לעשו' לה' וגו' ומה"ט כ' הראב"ד ז"ל בספ' בעלי הנפש ועכשיו שנתנה תורה שבע"פ ליכתב משום עת לעשו' וגו' אף ספרי התלמוד כמו כן צריכין כיסוי קודם שישמש מטתו בבית שהם שם שכיון שניתנו ליכתב הן הן ככתבי הקדש וכיון שניתן לכתבן כ"ש שאסור לאבדן ולא עוד אלא שמצילין אותן מפני הדליקה מה"ט כדעת האחרונים ז"ל וכיון שמצילין אותם כ"ש שאין לאבדן שהרי בדברים שאין מצילין אמרין שאסור לאבדן וכדכתבינא לעיל כ"ש בדברים שמצילין אותן שאסור לאבדן ואפשר שאינו אסור לאבדן אלא כשיש בהם שמונים וחמש אותיו' כפרש' ויהי בנסוע הארון אבל בציר מהכי שרי ויש הוכחה לזה בפרק כל כתבי (קט"ו ע"ב):

15 - שו"ת שערי ציון סימן ד'

והנה הביאו בפני "בדיקה מדגמית" שהרבה מדלת העם מתוך שגגה ותום לב רגילים לרשום בפתקי הבקשה גם שמות הקודש כדוגמת שם הויה הקדוש ולרוב שם אלוקים, ויש גם הרושמים חצאי פסוקים כדוגמת "אנא ה' הושיעה נא" או "א-ל נא רפא נא לה" ואפילו פסוקים שלמים כגון פסוקי הודיה לה' ומשום כך בלבד אין לשרפם באש וראה גם במגן אברהם או"ח סימן קנד סק"ט דאם יש בהם אזכרות של שמות הקודש הרי שהשורפם עובר על איסור תורה כפי שנאמר "לא תעשון כן לה' אלוקיכם" ואם אין בהם אזכרות שלש מות הקודש עכ"פ יש בשריפתן איסור דרבנן (שו"ת עין יצחק או"ח סימן ה') ועל כן יש לומר דצריך להשתדל לגנוז את כל פתקאות הבקשה המונחות בין נדבכי הכותל המערבי...

עוד נראה שגם אם ניתן לשרפם או לטומנם בדרך מכובדת מבלי צורך לגנוזם כשמות הקודש הרי שחוששני שיש בזה משום זלזול בכבודם של המוני בית ישראל הטמונים את פתקיהם בין אבני הכותל בהתרגשות רבה ונותנים לבם על זה ואולי רק משום זה יש להשתדל לנהוג בהם בכל הכבוד הגדול ביותר וגניזתם היא משום כבודם כך דבהצטרף כל זאת יש להמשיך במנהג לגנוז את הפתקים המונחים בין נדבכי הכותל המערבי. ובעמדנו בזה כדאי לעורר לכל אלו הרושמים פתקאות בקשה כדי להניחם בין נדבכי הכותל המערבי וכן בקברי הצדיקים שידקדקו לכיון שאין הכתיבה לשם תפילה אלא לשם זכרון גרידא וכל שכן שלא ירשמו מפסוקי התנ"ך ואפילו לא חצאי פסוקים וזאת מחמת שפעמים רבות הפתקים נושרים על ריצפת רחבת הכותל המערבי והפתקאות נתונות למרמס רגלי האנשים. ובמיוחד יש להזהיר אותם הכותבים ומניחים פתקאות על גבי קרבי הצדיקים אשר על פני השדה שכל הפתקים באים לידי בזיון ברוח ובגשם. וע"כ מהראוי לכיון בשעת כתיבת והנחת הפתקאות שיהיו לזכרון גרידא ולא לשם תפילה.

16 - תשובת הגר"מ שטרנבוך בענין זה

... והאמת שאפילו בתרו"מ שקדוש נהגנו לשפוך לאשפה אבל לא בדרך בזיון אלא כרוך בשק נייר וכדומה ואז זורקו לפח וכ"ש כאן שאין בו קדושה ממש שרי לכו"ע כה"ג והעיקר לא לזורקו בבזיון. ומיהו מה שנהגו להניח בנדבכי הכותל כבר דנו באיסור משתמש באבני קודש וכן התועלת להניח שמה מפוקפק אבל אם נהגו העיקר לקבצו ולהניח באשפה מכורכ כהנ"ל. וכיול לעשות כן אימת שירצה ואם יש גדולים שנהגו להחמיר יותר מדת חסידות עבדי ולעצמם בלבד.

17 - שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק ב סימן קלה

ועוד נראה לע"ד שאף אם ידפיסו נוסח ברכת המזון ושאר ברכות בלא השמות נמי אסור מהא דשבת דף קט"ו דתניא מכאן אמרו כותבי ברכות כשורפי תורה, ומשמע סתם אף שכתבו בלא השמות ממש אלא בסימנים על השמות נמי הוא כשורפי תורה, משום דנוסח הברכות הוא ג"כ תורה ככל תורה שבעל פה וכיון שאז היה אסור לכתוב תורה שבע"פ שלכן היה אסור להצילן מפני הדליקה והיו נשרפין היה על הכותב איסור לכתוב גם ממה שיגרום שישרפו כשיזדמן דליקה אף כשיכתבם בלא שמות.

18 - שו"ת משיב דבר חלק ב סימן פ

בעזה"י אדר שנת תר"מ ווילנא.

ע"ד הקארעקטין בבית הדפוס אשר רובי עלים מושלכים לאשפה וגם דורסים עליהם. וגוים מתעוללים בהם בבית המטבחים שלהם וכדומה אי מותר לשורפם ולאבדם בידים:

ולכאורה לא מיבעי החומשים והסידורים שיש בהם אזכרות. והמאבד ושורף לוקה משום לא תעשון. ואע"ג דבשעת הדפסה לא נתקדשו בפירוש ולענין הכשר סת"מ בענין שיקדש בפה כמבואר ביו"ד סי' רע"ו. מכ"מ גם סתמא בקדושה קיימי דדמי לעוסק באותו ענין דקיי"ל כר' יוסי לענין מע"ש וקידושי אשה דהוי כמו שפירש. ומש"ה אין המנהג לקרא חלה בשם ולומר תהוי חלה אלא משום דהאשה מברכת והוי עוסקת בענין וממילא מקדשא והא דאסור לקרוא בס"ת עד שיפרש הקדושה בפה גם בכלל הס"ת גם בקדושת האזכרה היינו משום דמכ"מ הקדושה מיקבע יותר בשעה שמפרש בפה. ומזה הטעם תנן בתרומה וחלה כ"פ וקורא שם וכבר ביארתי בהע"ש סי' ע"ג אות ג' דבשעה שמקיימין המצוה כהלכתה שהכהנים אוכלים התרומה ודאי המצוה לקרא שם בפה ולומר תהוי תרומה או חלה משא"כ בשעה שההכרח לשרוף התרומה יותר טוב שלא להקדיש ביותר אלא כדי לצאת י"ח ומש"ה א"צ לקרוא שם וביארנו דבזה מדויק לשון המשנה בפסחים פ"ד המפריש חלה ביו"ט ש"פ ר"א לא תקרא לה שם עד שתאפה ר"א וכו' אלא מפרשתה ומנחתה עד הערב ואם החמיצה החמיצה ולא תנן מפרשתה וקורא לה שם אלא משום דלר"א שנאכלת שפיר קורא שם משא"כ לר"י שנשרפת יותר טוב להפריש לבד. והנה בקרבנות מזבח ג"כ

אע"ג דמתקדש במחשבה כדאיתא בשבועות (כ"ו) מהא דכתיב כל נדיב לב עולות. מכ"מ אסור להקריב למזבח עד שיפרש בפה ה"ז עולה לה' כדתניא בת"כ ובנדרים (י') דצריך לומר קרבן תחלה כדי שלא יוציא ש"ש לבטלה אלמא דבעינן מיהו דבור ממש. ואפי' בכור דקדוש מרחם ס"ל לרבנן דרי"ש דמצוה להקדיש בפה וכן בשעיר חטאת דיוה"כ דהגורל קובעו מכ"מ תנן ואומר חטאת לה' מש"ה גם באזכרות דס"ת חובה לקדש בפה שיהא נגמר ונקבע הקדושה ביותר. אבל אם זה מעכב ממש אין הדבר ברור כ"כ ואכ"מ. הא מיהא פשיט דמכ"מ אפילו לא קידש בפה חל על האזכרה קדושה שיהא המוחק לוקה משום ל"ת אפילו הקארעקטין של שארי ספרים שאין בהם אזכרות מכ"מ ה"ז בכלל כתבי קודש שאסור לשורפן ולאבדן כמבואר ברמב"ם ה' יסוה"ת פ"ו:

איברא עד שאנו חוקרים על הקארעקטין שכבר נדפסו נקום ונצווה כמו כן על סתירת אותיות של שם שנסדרו ביד המסדר וה"ז כמו מוחק כמש"כ בהגהת רמ"א או"ח סי' ש"מ לענין שבת דאסור לשבור עוגה שיש בה אותיות משום מוחק. והרבה חקרו האחרונים בפתחת ספר שרשום אותיות על הדפין. ומכש"כ לענין איסור דלא תעשון כן דסותר ה"ז כמוחק. ונהי דלענין שבת יש מקום להקל בכ"ז לפי דעת הערוך וסיעתו דפ"ר דלא ניחא ליה שרי בשבת. וביארנו בהע"ש סי' ק"ה דגאוני קמאי קיימי בהאי שיטתא אבל זה אינו רק באיסור שבת משא"כ בשאר איסורין אע"ג דדבר שא"מ שרי בכל איסורי תורה מכ"מ פ"ר דלא ניחא ל"י לא קי"ל כר"ש דמתיר גם בשאר איסורין. ולזה כיון השאלתות שהביא התוס' שבת (ק"י ב). הא מיהא קשה האיך פשיט להיתר סתירת אותיות של סידור האזכרות:

אלא עיקר ההיתר משום דאע"ג דסתמא לשם קדושה קאי מכ"מ אם כיון בפירוש שלא לקדש ודאי אין בהם קדושת אזכרה. וכמ"ש הרמב"ם שם דמש"ה ס"ת שכתבו מין ישרף עם האזכרות מפני שלא כתבו לשמו אלא שמעלה בדעתו שזה כשאר הדברים כו' וממילא במקום שיותר טוב שלא לקדש השם אין בסתמא לשמה וכמו במצות למ"ד שא"צ כוונה מ"מ אם כיון בפירוש שלא לצאת לא יצא י"ח. וה"ה במקום שיותר טוב שלא לצאת י"ח מצוה מחמת איזה טעם בסתמא ג"כ לא יצא. וכמש"כ בהע"ש סי' קנ"ד להכריח כ"ז מפסק השו"ע דקי"ל כאבוה דשמואל דכפאו ואכל מצה יצא. וא"כ קשה הא דאיתא בפסחים (קט"ו) באכל חזרת לפני מצה צריך לברך על החזרת שאחר מצה. והקשו התוס' מהא דכפאו ואכל מצה יצא ויישבו דפליגי על אבוה דשמואל. אבל אנן דקי"ל כאבוה דשמואל צ"ל דכיון דיותר טוב שלא לצאת במצות מרור לפני מצות מצה הוי כמו שפי' שאוכל שלא לשם מצוה. וה"נ בקנין דסתם חצירו ש"א קונה שלא מדעתו ומכ"מ כיון שאי מכיון שלא לקנות לא קני מש"ה אפילו בסתם במקום איסורא אי' במס' ב"מ (צ"ו ב) דאיסורא לא ניחא ל"י דליקני. וה"נ לענין קדושת אזכרה מש"ה אע"ג דבחומשים וסידורים הנדפסים טוב שיהי' האזכרות קדושים כדי שיועיל ללימוד ולתפלה כדמוכח ממעשה רבא דר"ח דהוי מקדש גם יותר מן הדין כדי שיועיל לקריאת בני בי רב. ומש"ה הקפידה תורה בס"ת של המלך שיהיה נכתב ע"י כהנים הלויים היינו ת"ח כדי שיועיל יותר לתכלית המוסר. מש"ה גם בסתמא יש בהם קדושה. אבל הסידור שאין עומד לקריאה ולימוד יותר טוב שלא לקדש. ומש"ה גם בסתמא לא מיקדשי האזכרות ומהו הטעם אין אזכרה על שריפת האזכרה של הקארעקטין שמתחלה לא נדפסו כדי ללמוד בהם:

ועדיין היה מקום לומר דיש בהם איסור מיהא כמו כתבי קודש דאפילו לא כתבו לשמה אסור לאבד. וכמש"כ הרמב"ם ה' ס"ת פ"ד דס"ת שכתבו מין הוי כחומש מן החומשין. וא"כ נהי שהתירו חז"ל לשרוף ספרי המינין. וגם צו ע"ז כדי שלא להניח להם ולפעולתם שם וזכרון בישראל מכ"מ בל"ז איסור ג"כ איכא מיהא לאבד בידים דברים שבקדושה:

אבל נראה דזה האיסור אינו אלא כשנכתבו ע"מ שיהי' קיימין להשתמש בקדושתן משא"כ אם מתחלה באו ע"מ לאבדם שאין בזה איסור כלל. ...

19 - תשובת הרב אשר וייס שליט"א

ולענ"ד אין פתקאות אלה צריכים גניזה מדינא ופשוט בעיני שכל כוונת התשב"ץ אינה אלא תפילות וברכות בניסוחם הראוי שתיקנו אנשי כנה"ג וגדולי הדורות. דכל אלה יש להם דין "תורה" ולא גרע מתורה שבע"פ אבל תפילות ובקשות אישיות שהאדם שופך מלבו ומתחטא לפניו ית"ש אין בהם קדושת כתבי הקודש כלל וכי אסור לבקש צרכיו מהקב"ה בבית הכסא או במרחץ ללא הזכרת השם (הערת הגר"א נבנצל: לע"ד ודאי אסור) ועיין בחכמת שלמה או"ח סימן פה שנסתפק אם מותר להרהר במציאות ה' בבית הכסא ובשו"ת להורות נתן לידיל"ג הגר"נ גשטטנר ח"א סימן א' האריך לבאר שאסור אך לענ"ד פשוט כביעתא בכותחא שאין בזה איסור ואף להתפלל אל ה' מותר אם אין מזכיר את ה' ואינו מתפלל בנוסח קבוע אלא שמזה יש להמנע בדבור משום זילותא דשמיא וכך משמע בספר חסידים סימן קנז "שלא יהא במקום טנופת ויחשוב בדברי תורה או יתפלל או ידבר לחבירו שום דבור מן הקב"ה" מ"מ במחשבה אין אסור אלא בתורה ובנוסח התפילה שתקנו אנשי כנה"ג וז"ב

לענ"ד (הערה הגר"א נבנצל: צע"ג לענ"ד)

ונראה ראייה לדברינו שהרי התשב"ץ השתית את דבריו על המבואר בשבת... הרי שאין אסור אלא במטבע שטבעו חכמים דהן הן גופי תורה ולא בתחוננים שבדו מלבם דאף שיש בהם מצוות תפילה אין כאן לא תורה ולא כתבי קודש ואין איסור לאבדו.

וראייתי שגם הגאון באגרות משה הבין כדברינו ביו"ד ח"ב סימן קל"ה...

ומה שהיו מן הצדיקין שלא זרקו קוויטלך באשפה אין לו שורש בהלכה ולא גילו מצפונם ונימוקם אך אין ללמוד מזה לגבי פתקים אלה שמניחין בכותל המערבי.

אמנם אם שכיח שכותבים בפתקים אלה שם ה' או פסוקים יש לעיין אך אף בפתקים שפסוקים כתובים בהם יש להקל לפי"ד הנציב במשיב דבר ח"ב סימן פ' דד"ת שנכתבו לכתחילה שלא ללמוד בהם ולא לקיימן כגון גליונות דפוס של סרים אין בהם קדושה ומסתבר כן גם לגבי פתקים אלה דכל סגולתם אינה אלא עצם הנחתם בין אבני הכותל ועומדים הם מתחילה להיות נזרקים וכבר האריכו גדולי הזמן בזה ואכמ"ל. [ואם אזכרות חמור טפי אך מן הסתם אין זה שכיח]

ולא אכחד דאף שחלילה לנו לזלזל בשום מנה ובודאי במנהג עתיק זה שנהגו בשריד בית מקדשנו ותפארתנו כמדומני שלא ראינו מרבותינו גאוני ארץ שנהגו להניח פתקים בין אבני הכותל ולא ידעתי מקור ופשר מנהג זה [ומש"כ מע"כ מספר "פדה את אברהם" אינני מכיר ספר זה]

ומ"מ אף שלענ"ד אין אסור לאבד פתקאות אלה אם נהגו מקדמת דנא לגונם כך ראוי לעשות ולמה נשיג גבול ראשונים כשאין בזה הפסד גדול או שעת הדחק ועכ"פ אף אם מסיבה כל שהיא א"א לגונם ברור שאין לנהוג מנהג בזיון בפתקאות אלה אלא יש להניחן בשקיות אטומות ולהניחן באופן שלא יבואו לידי בזיון.